

1. Obiekt

DOM MIESZKALNY

2. Czas powstania
XVII, przeb.
XIX, pocz. XXw.

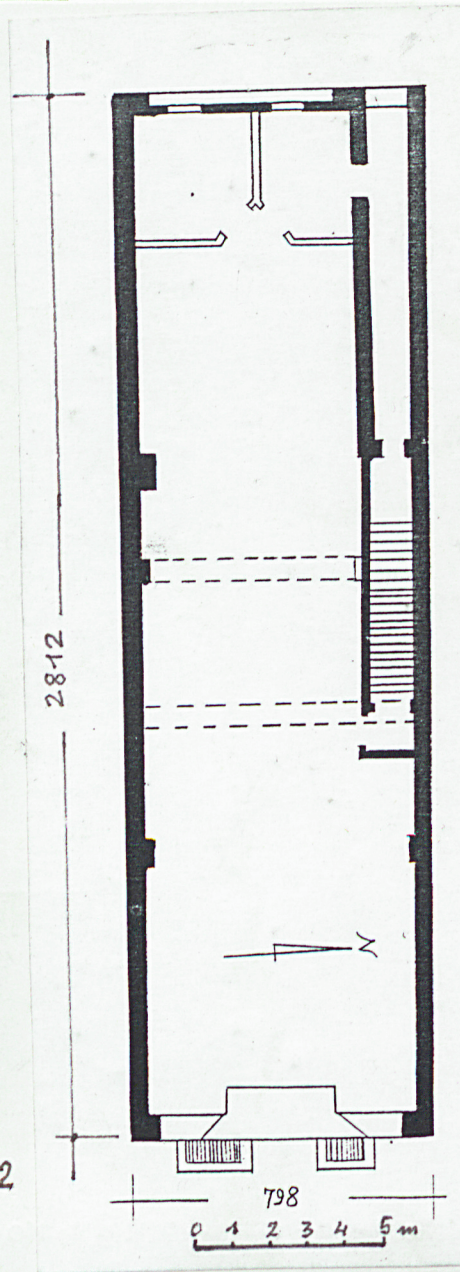
3. Miejscowość

ZIELONA GÓRA

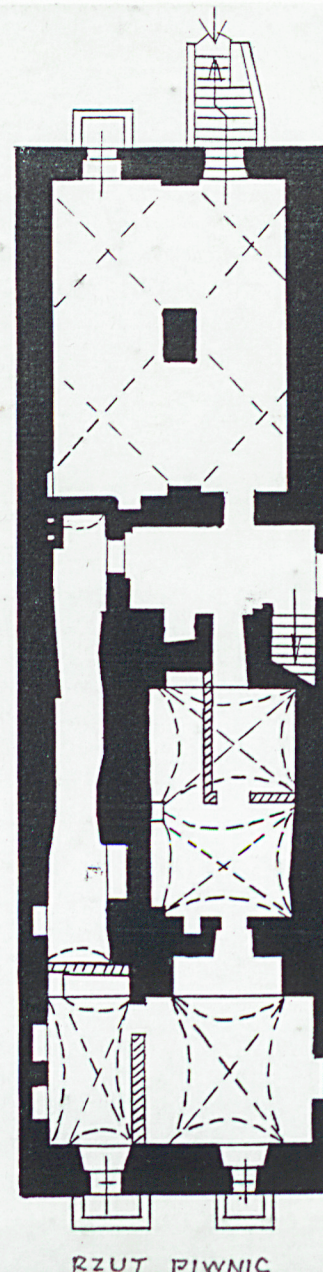
11. Zdjęcia. rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1

3

4

4. Adres

Stary Rynek 21

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo zielonogórskie
pow. miejski
gmina miejska Zielona Góra

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Grünberg

7. Przynależność administracyjna
1 VI 1975

województwo zielonogórskie
powiat Zielona Góra

8. Właściciel i jego adres

Gmina miejska Zielona Góra

9. Użytkownik i jego adres

ABM nr 3, pl. Matejki 4

10. Rejestr zabytków:

L-749/A
Nr 6338 data 26.08.96

RZUT PIWNIC

2

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Działka, na której usytuowany jest dom ma średniowieczną metrykę. Od czasu wytyczenia lokacyjnego miasta sięgała ona aż do ulicy Lisowskiego. Początkowo szersza, od końca XIII-XIV w. posiadała obecne wymiary, w przybliżeniu 8x56 m. W pierwszym okresie na jej wschodnim krańcu stał jednotraktowy dom, powiększany stopniowo w głąb. Kamienica barokowa zajmowała już, tak jak dziś, połowę parceli /28m/. Ok. poł. XIX w. działka została skrócona przez wydzielenie z jej zachodniej części nowej parceli długości 18 m, na której stanął dom zwrócony fasadą do ulicy Lisowskiego, oznaczony numerem 18a. W nowszych czasach przed 1945 r. do tylnej elewacji tego domu od strony północnej dostawiono budynek gospodarczy, zaś w roku 1975 od południa szereg komórek. Od XIII w. frontową część posesji zajmował drewniany, piętrowy dom ustawiony szczytem do Rynku. Po każdym pożarze dom był odtwarzany w tej samej konstrukcji, a w XV w. zapewne powiększony przez rozbudowę w głąb. Po kolejnym zniszczeniu przez pożar w 1651 bądź w 1735 r. jego mury obwodowe i sklepienia piwnic przetrwały do dziś. Tynki pokrywające wszystkie ściany i sklepienia nie pozwalają rozstrzygnąć, czy kamienica powstała w XVII czy XVIII w. Znana z przekazów ikonograficznych barokowa fasada, zwieńczona faliście uformowanym szczytem odpowiada raczej architekturze XVIII wieku. O układzie wnętrza tej kamienicy nic pewnego nie da się powiedzieć. Można przypuszczać, że frontowy trakt zajmowała sieni, c.d. zał. nr 1

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Dom stojący w zabudowie szeregowej usytuowany jest w zachodniej pierzei Starego Rynku, na odcinku między ulicą Sobieskiego a bezimiennym pasażem prowadzącym do ulicy Lisowskiego. Zbudowany jest z cegły wiązanej zaprawą wapienno-piaskową. Tynki na elewacjach i ścianach wewnętrznych wapienne i gliniane, gładkie, pomalowane farbami emulsyjnymi, wapiennymi i kredowo-klejowymi. Elewacja tylna nakrapiana warstewką rzadkiej zaprawy cementowej. Sklepienia piwnic ceglane otynkowane, konstrukcji krzyżowej i kolebowej. Nad parterem strop żelbetowy, pomieszczenia piętra i poddasza nakryte stropami drewnianymi. Wieża dachowa drewniana kleszczowo-płatwiowa z zastrzałami. Dach kryty dachówką karpiówką kładzioną podwójnie w koronkę, częściowo papą, rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej. Posadzki w piwnicach ceglane i betonowe, w sieni ceramiczne ozdobne, w pomieszczeniach sklepu ceramiczne nowe. W mieszkaniach podłogi drewniane, w znacznej części pokryte linoleum. Schody do piwnicy murywane, na piętro i poddasze drewniane, wszystkie jednobiegowe. Drzwi do sklepu dwuskrzydłowe metalowe, przeszklone /nowe/, drzwi zewnętrzne do sieni drewniane jednoskrzydłowe, proste, ramowo-płycinowe, z wysokim prostokątnym nadświetłem ośmiokwaterowym. W mieszkaniach drzwi jednoskrzydłowe, płycinowe. Wszystkie na zawiasach czopowych. Stolarka okienna drewniana, w dużej części nowa, konstrukcji skrzynkowej, krzyżowa i sześciokwaterowa. Kamienica założona na rzucie wydłużonego prostokąta, w części parterowej jednoprzestrzenna z wydzielonym współcześnie aneksem biurowym w części tylnej /zachodniej/ oraz wąską sienią w części północno-zachodniej. W sieni schody do piwnicy i na piętro. Budynek o słabo czytelnej bryle, zblokowany z sąsiednimi kamienicami od północy i południa, w całości podpiwniczony, o wysokim dachu dwuspadowym. W zwartej zabudowie pierzei zachodniej Starego Rynku wyróżnia się ostrym szczytem wieńczącym fasadę. Elewacja frontowa zubożona przebudowaniami, o zakłóconym rytmie osi. Parter cały przeszklony z nowymi witrynami zakamującymi się w kierunku wgłębionych, dwuskrzydłowych drzwi. Górne pasmo parteru zajmuje szyld - napis RENOMA na żłobkowanym podłożu, zamknięty od góry wąskim gzymsem. W drugiej kondygnacji dwa szerokie okna sześciokwaterowe, w trzeciej dwa mniejsze, nowe, trzykwaterowe. Zwieńczenie stanowi wysoki trójkątny szczyt, flankowany prostą attyką, ujęty prostym gzymsem. U podstawy szczytu półkolisty otwór okienny oświetlający szczyt. Elewacja tylna gładka, trzysosiowa, w części parterowej przekształcona, z zakłóconym rytmem osi. Prostokątny otwór wejściowy umieszczony na skraju od północy. Drzwi proste płycinowe górą przeszklone, okratowane. Wysokie nadświetle również zabezpieczone kratą. Większą część parteru zajmuje prostokątna nietynkowana wnęka - ślad zamurowanego otworu po szerokich drzwiach magazynowych. W partii drugiej kondygnacji trzy symetryczne rozmieszczone prostokątne otwory okienne. Szczyt zwieńczony naczółkiem, zdeformowany od północy dobudówką, w szczycie znajdują się dwa szerokie okna, a trzecie w dobudówce. Instalacje: elektryczna, gazowa, wod.-kan., c.o.

14. Kubatura 3.120 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 560 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne mieszkalne	17. Użytkowanie obecne mieszkalno-handlowe
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja W 1946r. parter mieszczący uprzednio sklep obuwniczy zaadaptowany został na sklep warzywniczy z magazynem na zapleczu. W związku z tą adaptacją w szczytowej ścianie od podwórza przebite zostały do magazynu szerokie drzwi. W 1975r. budynek poddano kapitalnemu remontowi i przekształceniom. W nie użytkowanej dotąd zachodniej części poddasza urządzono mieszkanie przebudowując równocześnie część dachu w którym urządzony został świetlik. Wymieniono wszystkie instalacje, wprowadzając centralne ogrzewanie z lokalnego zasilania. Kotłownię c.o. urządzono w zachodniej części piwnic. Zmieniona została branża handlowa. W parterze znalazł się sklep konfekcyjny pod nazwą "Wszystko dla Pani". Pozostałe piwnice zamieniono na magazyny sklepu. W zamian za zabrane piwnice lokatorzy otrzymali wybudowane na podwórzu komórki. W 1993 roku sklep otrzymał nową aranżację, w tym ceramiczne posadzki oraz witryny.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienie, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Poza piwnicami, wnętrzem sklepowym i fasadą budynek prezentuje się nie najlepiej. Najgorzej wygląda elewacja tylna z wyraźnymi rysami spękań na ścianie i odpadającymi tynkami. Szpecąca jest wielka nieotynkowana płaszczyzna po zamurowanych drzwiach magazynowych. Drzwi od podwórza uszkodzone u podnoża, ze zżuszczoną farbą i zkorodowanymi kratami. Tynki i posadzki w sieni uszkodzone, z ubytkami.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Najpilniejszą sprawą jest wyremontowanie tylnej elewacji /przemurowanie spękanego fragmentu muru/, usunięcie zniszczonych tynków i położenie nowych, wapiennych, zacieranych na gładko. Małe okienka w murze po otworze drzwiowym należy zastąpić większymi, na wzór istniejących w drugiej kondygnacji. Reperacji i odnowienia wymagają drzwi zewnętrzne od podwórza, tynki i posadzki w sieni. W przyszłości po podłączeniu domu do miejskiego węzła ciepłego usunąć lokalną kotłownię, a sklepienie krzyżowo piwnice wykorzystać do właściwych celów. Przy kapitalnym remoncie przywrócić mu pierwotną fasadę z barokowym szczytem, według przekazów ikonograficznych.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst ST.Kowalski, maj 1996

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki T.Kowalski, kwiecień-maj 1996

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. T.Kowalski, kwiecień 1996

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

22. Bibliografia

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Plan Zielonej Góry z 1784r. oraz stare ryciny i fotografie przedstawiające kamienicę znajdującą się w Dziale Historycznym Muzeum Ziemi Lubuskiej.

27. Załączniki

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ZIELONA GÓRA	DOM MIESZKALNY	c.d.rubr.nr 12, ilustracje

c.d.rubr.nr 12

być może z wydzielonym pomieszczeniem usługowym. W trakcie środkowym znajdowała się klatka schodowa na piętro, w następnym zaś przechód i izba tylna. Z planu Zielonej Góry wykonanego w 1784r. wynika, że dom należał wówczas do nielicznych w mieście pokrytych dachówką a nie gontem. Barokowa kamienica niszczona była w czasie pożarów miasta w 1793, 1832, 1897 i 1903r. Za każdym razem odbudowywano ją w podobnym kształcie. Na XIX-wiecznej rycinie fasada przedstawiona jest jako trzyosiowa z wejściem pośrodku, z zaznaczonymi oknami piwnicznymi, dziś niewidocznymi z powodu podniesienia poziomu terenu. W początkach XXw. kamienica otrzymała instalacje elektryczną i wodno-kanalizacyjną, a w latach 30 także gazową. W bliżej nieokreślonym czasie, ale przed rokiem 1928 w parterze umieszczony został sklep z obuwem. Publikowana fotografia w 1928r. przedstawia fasadę budynku jeszcze z barokowym szczytem, jednak o linii znacznie uproszczonej /zapewne w czasie odbudowy po spaleniu w 1903r./. Pomijając kształt całkiem nowych witryn, obecny wygląd otrzymała kamienica w rezultacie przebudowy przeprowadzonej w latach trzydziestych XXw. Wtedy też zmodernizowano wnętrza parteru, unowocześniając sklep i magazyny, likwidując starą klatkę schodową i przenosząc schody na piętro do wąskiej sieni, wydzielonej przy północnej ścianie drugiego i trzeciego traktu. Wejście do sieni umieszczone zostało od podwórza. W czasie tego remontu wymieniono zapewne także drewniane stropy /bądź sklepienia/ parteru, zastępując je obecnymi żelbetowymi. Brak źródeł nie pozwala ustalić nazwisk dawnych właścicieli posesji i budynku. Z księgi adresowej z 1928r. wynika, że kamienica należała do Hansa Wengera i Elli Winderlich. W parterze mieścił się wtedy sklep obuwniczy /Schuhhauswenger/ prowadzony przez Wengera. Dalsze zmiany dotyczące funkcji i układu wnętrza nastąpiły po roku 1945. Zmodernizowane w XXw. fasada pozbawiona jest znamion stylowych. Zachowanymi elementami barokowej architektury są krzyżowe i kolebowe sklepienia piwniczne oraz naczółkowy dach w elewacji zachodniej.

Wkładkę założył: ST.Kowalski, maj 1996
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.

5

7

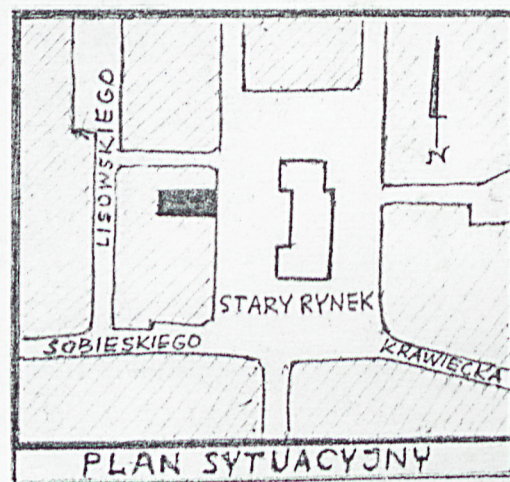
40

8

6

9

11

1. Miejscowość

ZIELONA GÓRA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

DOM MIESZKALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje

12

13

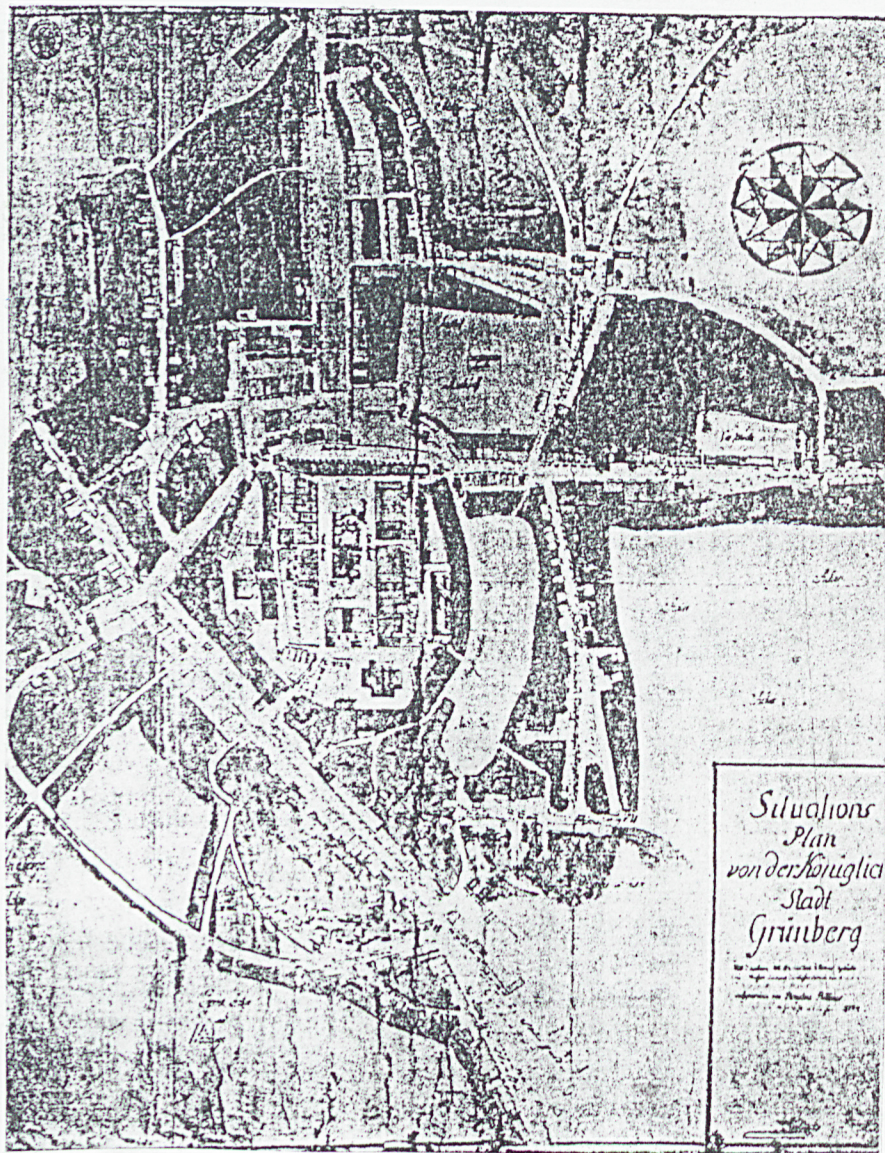

14

Wkładkę założył: ST.Kowalski, maj 1996
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

15

16

1. Miejscowość

ZIELONA GÓRA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

DOM MIESZKALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje

Spis ilustracji

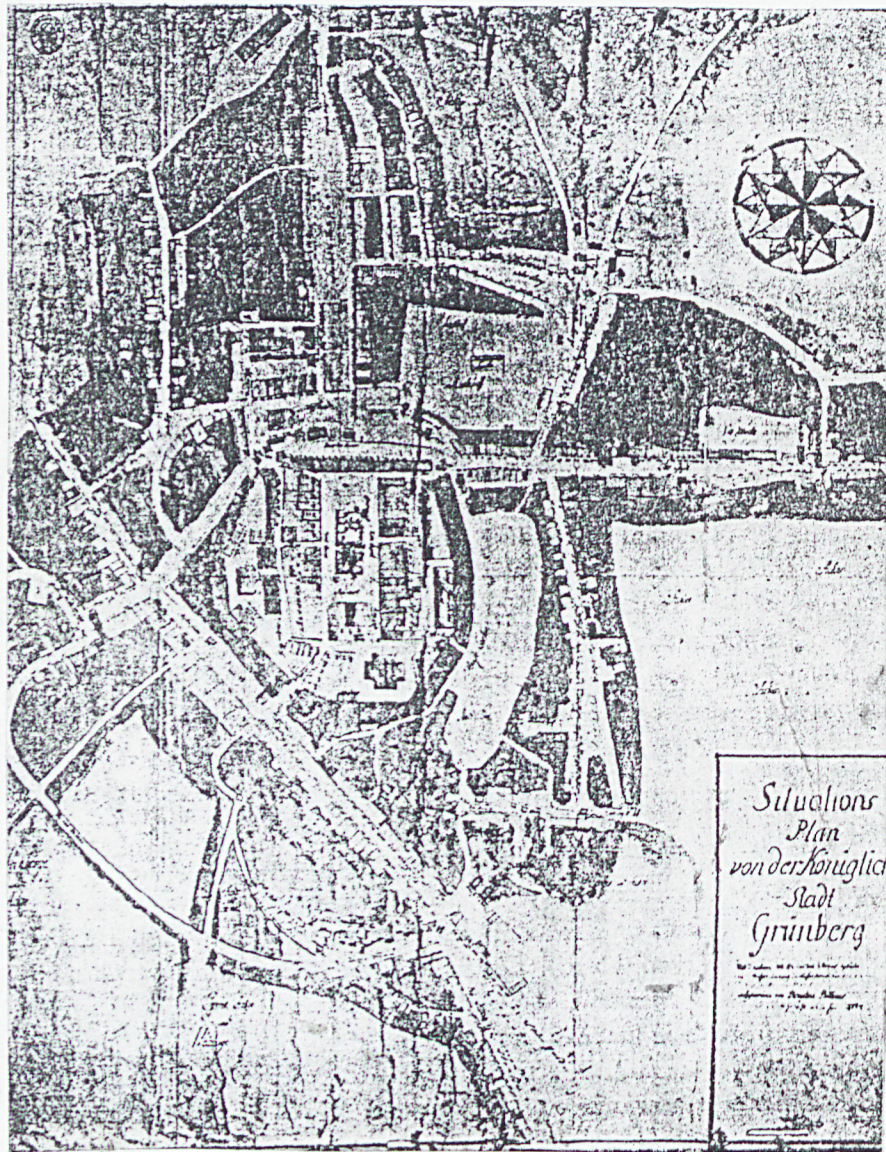
1. Fasada domu
2. Sklepienie piwnicy
3. Rzut parteru
4. Rzut piwnic
5. Elewacja tylna
6. Plan orientacyjny
7. Zachodnia pierzeja Rynku
8. Zachodnia pierzeja Rynku, fot. z 1928r.
9. Plan sytuacyjny
10. Zewnętrzne wejście do kotłowni /piwnicy/
11. Fragment planu miasta z 1925r.
12. Widok Rynku z zach. pierzeja, rys. z 1 poł. XIXw.
13. Zachodnia pierzeja Rynku, fot. z 1965r.
14. Zachodnia pierzeja Rynku, fot. z 1965r.
15. Plan miasta z 1784r.
16. Fragment planu miasta sprzed 1945r.
17. Widok Rynku z zach. pierzeja, rys. z 2 poł. XIXw.
18. Fragment zabudowy Rynku w czasie pożaru w 1903r.
19. Centrum Zielonej Góry, widok z lotu ptaka fot. sprzed 1945r.

Wkładkę założył: ST. Kowalski, maj 1996
(imię, nazwisko, data)

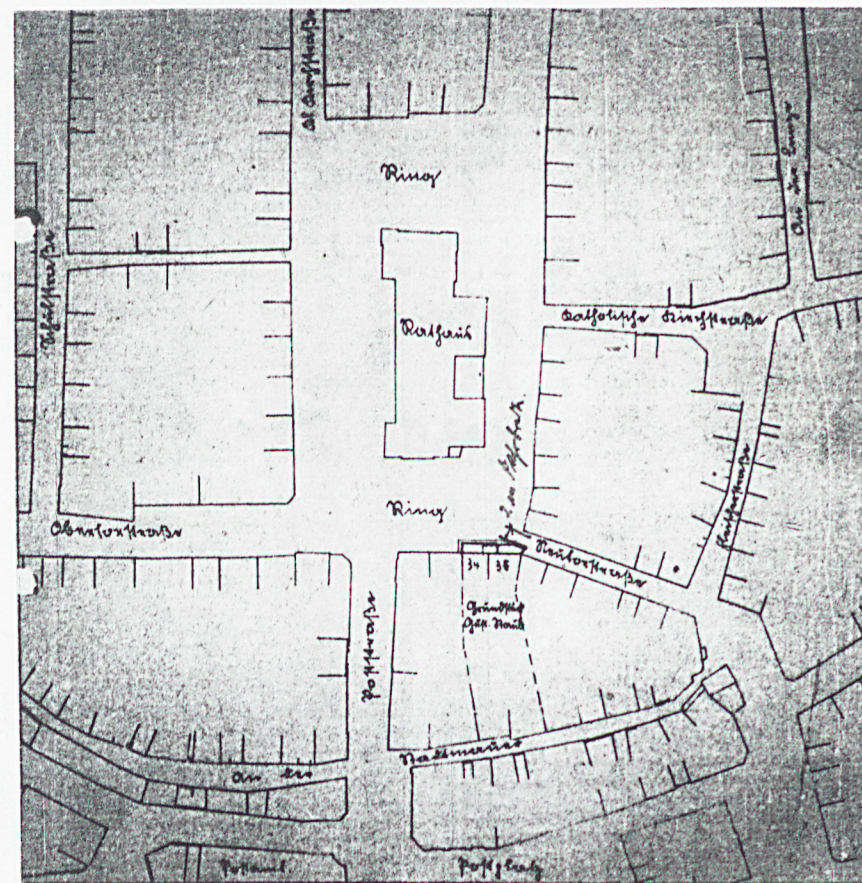
Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.

15

16

2/c
Zielona Góra, dnia 7,07.1996r.

PSOZ. - IV- 5340/142/96

Urząd Miejski
w Zielonej Górze.

Polecony za zwrotnym potwierdzeniem odbioru

Z A W I A D O M I E N I E

O WSZCZECIU POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO
W SPRAWIE WPISANIA DOBRA KULTURY DO REJESTRU ZABYTKÓW

Powołując się na przepis art. 10 i art. 61 § 4 kpa, Wojewódzki Konserwator
Zabytków w Zielonej Górze zawiadamia o wszczęciu z urzędu, ~~na wniosek~~

.....
.....
postępowania administracyjnego w sprawie wpisania do rejestru zabytków :
budynku przy ul. Stary Rynek 21 w Zielonej Górze.

Informuje się, że strony mogą w terminie 14 dni od daty doręczenia
niniejszego zawiadomienia zapoznać się z aktami sprawy oraz zgłosić
uwagi, wnioski w tej sprawie. Jednocześnie prosi się o nadesłanie
wypisu i wyrysu z rejestru gruntów oraz ustala się termin
wizji lokalnej na dzień 22.07.96r, która odbędzie się pod w/w.....
budynkiem o godz.10.00

Wojewódzki Konserwator Zabytków
Wz K. Nudzińska
mgr Iwona Peryt-Gierasimczuk

.....
/podpis i pieczęć WKZ /

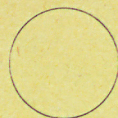
Jednocześnie zawiadamia się, że zgodnie z przepisami ustawy z dnia
15 lutego 1962r o ochronie dóbr kultury i o muzeach / Dz.U.Nr 10- poz. 48/,
naruszenie stanu wymienionego obiektu pociągnie za sobą skutki prawne
/pouczenie o skutkach wpisu dobra kultury do rejestru zabytków będzie doręczono
wraz z decyzją /.
Do wiadomości: ABM nr 3, Plac Matejki 4, Zielona Góra.

1.2.

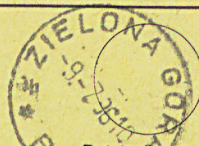
POTWIERDZENIE ODBIORU

Sprawa służbowa

Datownik urzędu
nadawczego

*) Urząd (Agencja) poczt.

Datownik urzędu
oddawczego

Państwowa Służba Ochrony Łańsk
Oddział Wojewódzki
M. Kopernika 1, tel. 37-45
65-063 ZIELONA GÓRA

(imię i nazwisko; nazwa)
(nadawca przesyłki – adresat potwierdzenia odbioru)

poczt. nr adresowy

nazwa placówki

miejsowość, ulica, nr domu i mieszkania

--	--	--	--	--	--

poczt. nr adresowy

poczta

*) Wypełnia urząd nadawczy w przypadku żądania potwierdzenia po nadaniu przesyłki
Adres ten skreśla urząd oddawczy przy wysłaniu potwierdzenia do nadawcy przesyłki.
ppup PP nr 24

CHIP Drukarnia Wrocław

1. Potwierdzam odbiór nadan^{ego}_{ej} w urzędzie poczt.

w 65 - 064 PS02 dn. 8.07. 19.96 r.
poczt. nr adresowy nazwa urzędu

przez PS02 w Ziel. Góra 004245

- ☐ przesyłki poleconej *)
☐ listu wartościowego *)
☐ paczki *)
☐ kwoty przekazu *)

Nr nadawczy .....
Wartość ..... zł ..... gr
Waga ..... kg
Kwota pobrania ..... zł ..... gr
Kwota przekazu *) ..... zł ..... gr

pod adresem

URZĄD MIEJSKI
W ZIELONEJ GÓRZE

w .....
dn. 1996-07-08 r. Podpis odbiorcy

2. Wymienioną wyżej przesyłkę (kwotę przekazu) doręczono - (wyplacono)

Pani / Panu

Ref.

podpis prac. poczt.

Znaczek opłaty nakleić tylko
w przypadku żądania potwierdzenia
po nadaniu przesyłki

Uwaga: Część 2 wypełnia się tylko przy
potwierdzeniach odbioru żądanych po
nadaniu przesyłki i tylko w razie niemożności
uzyskania pokwitowania odbiorcy.
*) Tekst nieodpowiedni skreślić.

PS02 - IV - 5340 / 142 i 143 / 96

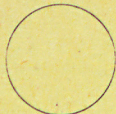
5345 / 2160 / 96

Wielkość

POTWIERDZENIE ODBIORU

Sprawa służbowa

Datownik urzędu
nadawczego

*) Urząd (Agencja) poczt.

poczt. nr adresowy

nazwa placówki

Państwowa Służba Ochrony
Oddział Wojewódzki
M. Kopernika 1, tel. 65-063
ZIELONA GÓRA

Datownik urzędu
oddawczego

(imię i nazwisko; nazwa)
(nadawca przesyłki – adresat potwierdzenia odbioru)

miescowosc, ulica, nr domu i mieszkania

--	--	--	--	--	--

poczt. nr adresowy

poczt.

*) Wypełnia urząd nadawczy w przypadku żądania potwierdzenia po nadaniu przesyłki
Adres ten skreśla urząd oddawczy przy wysłaniu potwierdzenia do nadawcy przesyłki.
ppup PP nr 24

CHiP Drukarnia Wrocław

1. Potwierdzam odbiór nadan^{ego}_{ej} w urzędzie poczt.

w 65 - 064 ^{UP 82G}
^{PS02} dn. 8.07. 1996 r.
poczt. nr adresowy nazwa urzędu

przez PS02 w Ziel. Górn. 004246

- ☐ przesyłki poleconej *)
☐ listu wartościowego *)
☐ paczki *)
☐ kwoty przekazu *)

Nr nadawczy
Wartość ..... zł ..... gr
Waga ..... kg
Kwota pobrania ..... zł ..... gr
Kwota przekazu *) ..... zł ..... gr

pod adresem ABM nr 3
Pl. Wolności 4 w Ziel. Górn. 271345
dn. 1996-07-08 19 r. Podpis odbiorcy 65-056 ZIELONA GÓRA
B.Z. O. Ziel. Górn. K. 01160821 39-3000

2. Wymienioną wyżej przesyłkę (kwotę przekazu) doręczono (wyplacono)
Pani / Panu

Znaczek opłaty nakleić tylko
w przypadku żądania potwierdzenia
po nadaniu przesyłki

podpis prac. poczt.

Uwaga: Część 2 wypełnia się tylko przy
potwierdzeniach odbioru żądanych po
nadaniu przesyłki i tylko w razie niemożności
uzyskania pokwitowania odbiorcy.
*) Tekst nieodpowiedni skreślić.

PS02 -IV- 53401/42196

Dom nr 21 Stary Rynek w Zielonej Górze

Dom, usytuowany w zachodniej pierzei Starego Ryнку, powstał w XVIII wieku na miejscu drewnianego. Jest murowany z cegły, otynkowany; ~~po kryty dach pokryty papą~~. Przebudowany w ~~całości~~ ~~po~~ kondygnacji parterowej; ~~na~~ ~~na~~ w pomieszczeniach piwnicznych na zachowane sklepienia kolebowe i krzyżowe. ~~na~~ Nad parterem stropy żelbetowe, w pomieszczeniach na piętrze drewniane. więźba dachowa drewniana konstrukcji kleścowo-płatwiowej, dach kryty papą. Posadzki ~~na~~ ~~na~~ w piwnicach i na parterze posadzki ceramiczne, na piętrze drewniane podłogi. Schody do piwnicy jednobiegowe ceramiczne, na piętro drewniane jednobiegowe. Drzwi do sklepi metalowe, pozostałe drewniane, płycinowe. Stolarka okienna drewniana krzyżowa i sześcioramionowa. Mimo przebudowy dokonanej w XX wieku budynek budynek, zachował rozplanowany na średniowiecznej działce, zachował historyczną bryłę i architektoniczne proporcje. Przetworzył też barokowe sklepienia oraz pierwotne schody na piętro. Ze względu na nie zachowany kształt działki ~~od~~ ~~z~~ okresu średniowiecza i zgodnie z tradycją gabaryty domu, posiada on dużą wartość dla badań nad dawną architekturą i urbanistyką miasta. Jest ponadto ważnym elementem w architektonicznym krajobrazie miasta Zielonej Góry. Wyższe kwalifikacje wyżej kulturowe walory obiektu uzasadniają wpisanie go do rejestru zabytków.